HÀ NỘI TIỀM NĂNG MỚI – TUYẾN DU LỊCH SÔNG HỒNG

Trần Đức Chiến, Đoàn Y Bình, Duyên Khánh Linh
Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

Tóm tắt: *Du lịch đường sông là loại hình du lịch gắn bó chặt chẽ với các dòng sông, tận dụng tài nguyên thiên nhiên và văn hóa tại khu vực sông cùng vùng lân cận để xây dựng các sản phẩm du lịch độc đáo, mang tính đặc trưng, đáp ứng nhu cầu đa dạng của du khách. Tại Hà Nội, sông Hồng nổi bật với tiềm năng phát triển loại hình du lịch này, đóng vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy "ngành công nghiệp không khói". Tuy nhiên, du lịch sông Hồng hiện vẫn chưa được khai thác hiệu quả, chưa phát huy hết các lợi thế sẵn có. Nghiên cứu này tập trung phân tích các tiềm năng, đồng thời đề xuất các giải pháp khắc phục những thách thức và hạn chế còn tồn tại nhằm phát triển bền vững tuyến du lịch sông Hồng. Bên cạnh đó, nghiên cứu cũng hướng tới việc bảo tồn và phát huy giá trị của tư liệu Hán Nôm thông qua các hoạt động du lịch. Việc lồng ghép tuyến du lịch sông Hồng vào chương trình học của sinh viên ngành du lịch sẽ mang lại cơ hội tiếp cận thực tế, giúp sinh viên tìm hiểu sâu hơn về lịch sử, văn hóa, kiến trúc Hà Nội, cũng như giá trị của tư liệu Hán Nôm. Qua đó, sinh viên có thể nâng cao kỹ năng chuyên môn, tăng cường khả năng ứng dụng kiến thức vào thực tiễn và định hướng phát triển nghề nghiệp trong tương lai. Kết quả nghiên cứu sẽ cung cấp cơ sở khoa học cho việc đề xuất các giải pháp thiết thực, góp phần nâng tầm tuyến du lịch sông Hồng, khai thác hiệu quả tiềm năng để phát triển bền vững và phù hợp với giá trị vốn có.*

Từ khoá: *Du lịch đường sông, Hà Nội, tư liệu Hán Nôm, sinh viên ngành du lịch, tuyến du lịch sông Hồng.*

Nhận bài ngày 25.01.2025; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 20.03.2025
Liên hệ tác giả: Trần Đức Chiến; email: tranducchien26012003@gmail.com

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Sự gia tăng đa dạng trong nhu cầu của du khách đã thúc đẩy việc khai thác các dòng sông nhằm phát triển các hoạt động du lịch độc đáo. Điều này dẫn đến sự xuất hiện của nhu cầu trải nghiệm các dịch vụ du lịch gắn liền với sông nước, đồng thời nhận ra giá trị cảnh quan và sự tiện ích mà các dòng sông mang lại. Các doanh nghiệp lữ hành đã nhận diện được tiềm năng này, từ đó triển khai nhiều hoạt động như vận chuyển, tham quan và trải nghiệm trên sông để đáp ứng mong muốn của du khách. Du lịch đường sông đã phát triển mạnh mẽ tại nhiều thành phố lớn trên thế giới, trở thành biểu tượng du lịch của các đô thị như Paris, London, Venice, Florence ở châu Âu, hay Seoul, Thượng Hải, Bangkok, Phnom Penh, Singapore và Kuala Lumpur ở châu Á [1]. Với tính độc đáo, loại hình du lịch này đáp ứng tốt các nhu cầu khám phá, giải trí và tìm hiểu văn hóa, hứa hẹn thu hút đông đảo du khách từ khắp nơi.

Sông Hồng được xem là trục cảnh quan trọng, đóng vai trò kết nối không gian đô thị và phân định ranh giới tự nhiên giữa các khu vực quận, huyện của Hà Nội. Dòng sông chảy qua nhiều di tích lịch sử - văn hóa nổi bật, tuyến 1 bao gồm: Đền Dầm, đền Đại Lộ, làng

Vạn Phúc, làng gốm Bát Tràng; tuyến 2 bao gồm: Đình Chèm, đình Liên Hà và đền Đức Ông Đào Kỳ được sắp xếp theo tuyến đường hợp lý [2]. Những yếu tố này tạo nền tảng vững chắc để phát triển du lịch đường sông, góp phần quảng bá giá trị lịch sử và văn hóa của Thủ đô. Bên cạnh đó, sông Hồng còn gắn liền với các làng nghề truyền thống, cùng các cây cầu mang giá trị lịch sử và giai thoại đặc sắc như cầu Long Biên, cầu Chương Dương và cầu Nhật Tân. Ngoài ra, các điểm du lịch sinh thái nổi bật như: Bãi đá sông Hồng, thảo viên gió sông Hồng và các vườn sinh thái cũng góp phần làm phong phú thêm hành trình du lịch. Sự kết hợp giữa đặc điểm thuận lợi về địa hình, thủy văn và các điểm đến đa dạng dọc theo sông Hồng tạo động lực mạnh mẽ để Thủ đô phát triển du lịch đường sông. Với những lợi thế này, du lịch sông Hồng hứa hẹn trở thành một điểm nhấn đầy tiềm năng, thu hút du khách trong nước và quốc tế, đồng thời góp phần quảng bá giá trị lịch sử, văn hóa của Hà Nội [3].

Bài nghiên cứu tập trung khai thác thực trạng bối cảnh đang diễn của dòng sông Hồng để phân tích các yếu tố chủ quan và yếu tố khách quan dựa trên góc nhìn đa chiều. Kết quả nghiên cứu mang lại bức tranh thực trạng hiện nay và đưa ra các đề xuất giải pháp để nâng cao chất lượng tuyến du lịch sông Hồng trong thời gian sắp tới.

2. NỘI DUNG

2.1. Thực trạng khai thác tuyến du lịch sông Hồng trên địa bàn Thành phố Hà Nội

2.1.1. Khái quát về hệ thống tuyến du lịch sông Hồng trên địa bàn Thành phố Hà Nội

Sông Hồng chảy vào Hà Nội từ xã Phong Vân, huyện Ba Vì. Sau đó, sông uốn vòng lên phía Bắc bao quanh bậc thềm Cổ Đô, Tản Hồng rồi phóng về phía Đông và Nam đến hết xã Quang Lãng, huyện Phú Xuyên, là hết địa phận Hà Nội khoảng 163km, chiếm 1/3 chiều dài của con sông này tại lãnh thổ Việt Nam. Sông Hồng chảy qua 15 quận, huyện, thị xã được sắp xếp theo lộ trình du lịch như sau: Ba Vì, Sơn Tây, Phúc Thọ, Đan Phượng, Mê Linh, Đông Anh, Gia Lâm, Bắc Từ Liêm, Tây Hồ, Ba Đình, Hoàn Kiếm, Hai Bà Trưng, Long Biên, Hoàng Mai và Thanh Trì, trong đó có tới 40km qua nội đô. Do đó, sông Hồng được xem là trục không gian cảnh quan chủ đạo, không gian kết nối đô thị trung tâm Hà Nội [4].

Quy hoạch bờ sông phát triển thành các khu đô thị hiện đại, dự án thiết kế chống lũ Chu Phan – Tráng Việt; Tàm Xá – Xuân Canh; Thượng Cát – Liên Mạc; Đông Dư – Bát Tràng; Hoàng Mai – Thanh Trì; Kim Lan – Văn Đức. Quy hoạch ven sông và hướng không gian mở: Công viên, Quảng trường Thượng Cát – Liên Mạc; Tàm Xá – Xuân Canh; Nhật Tân – Tứ Liên và khu vực trung lưu sông Hồng, Long Biên – Cự Khối. Quy hoạch bờ sông định hướng phát triển sinh thái nông nghiệp Đan Phượng; Chu Phan – Tráng Việt; Hoàng Mai – Thanh Trì – Đông Dư – Bát Tràng, Kim Lan – Văn Đức.

Hiện nay có 8 cây cầu bắc qua sông Hồng trên địa bàn Thành phố Hà Nội và dự kiến Thăng Long, Nhật Tân, Long Biên, Chương Dương, Vĩnh Tuy, Thanh Trì, Vĩnh Thịnh và Văn Lang. Dự kiến đến năm 2050, sẽ có thêm 10 cây cầu bắc qua sông Hồng trên địa bàn Thành phố Hà Nội: Vân Phúc, Thượng Cát, Tứ Liên, Hồng Hà, Trần Hưng, Thăng Long mới, Vĩnh Tuy, Ngọc Hồi, Mễ Sở, Phú Xuyên.

Quy hoạch đô thị sông Hồng hướng ra sông, lấy sông Hồng làm trung tâm, được bao bọc bởi các vành đai xanh và cảnh quan đô thị hai bên, làm nổi bật những yếu tố văn hóa đặc sắc của sông Hồng, tạo không gian phát triển hài

hòa hai bên bờ dòng sông. Trước đây "Hà Nội quay lưng vào sông Hồng", nhưng qua rà soát quy hoạch đô thị sông Hồng, "Hà Nội sẽ quay mặt vào sông Hồng để phát triển" [5].

Hệ thống tuyến du lịch sông Hồng không chỉ tạo điểm nhấn về cảnh quan đô thị mà còn có ý nghĩa quan trọng trong việc bảo tồn văn hóa bản địa, phát triển du lịch xanh và nâng cao giá trị kinh tế – xã hội cho cộng đồng cư dân ven sông. Tuy nhiên, quá trình khai thác cũng đặt ra nhiều thách thức như: hạn chế về hạ tầng du lịch đường thủy, vấn đề ô nhiễm môi trường ven sông, sự phối hợp còn thiếu đồng bộ giữa các cấp, các ngành và địa phương liên quan.

Tổng thể, hệ thống tuyến du lịch sông Hồng là một tiềm năng lớn chưa được khai thác hiệu quả, song nếu được đầu tư bài bản và đồng bộ, nơi đây hoàn toàn có thể trở thành một trục du lịch văn hóa – sinh thái trọng điểm của Thủ đô trong tương lai gần.

2.1.2. Các nhân tố ảnh hưởng đến tuyến du lịch sông Hồng trên địa bàn Thành phố Hà Nội

Tài nguyên du lịch tự nhiên của sông Hồng

Sông Hồng nằm trong địa phận của Thành phố Hà Nội nên chịu ảnh hưởng của thời tiết và khí hậu của Thủ đô. Khí hậu Hà Nội tiêu biểu cho vùng Bắc Bộ với đặc điểm của khí hậu nhiệt đới gió mùa, với sự khác biệt rõ ràng giữa mùa nóng và mùa lạnh. Lũ sông Hồng chủ yếu do lũ các phụ lưu chính là sông Đà và sông Lô gây nên. Vào mùa khô, nước cạn, tàu cập bến rất khó khăn, doanh nghiệp tổ chức tour du lịch sông Hồng phải dừng tàu ở ngoài lòng sông và sử dụng xuồng "tăng bo" đưa khách vào bờ [6].

Tài nguyên du lịch văn hóa của sông Hồng

Sông Hồng không chỉ có vẻ đẹp tự nhiên mà còn là nơi tập trung nhiều điểm di tích lịch sử, văn hóa thu hút khách du lịch như cầu Long Biên, cầu Nhật Tân, làng gốm cổ truyền Bát Tràng, đình Chèm ở phường Đông Ngạc, quận Bắc Từ Liêm, đền Ghềnh (quận Long Biên), đền Dầm thờ Mẫu Thủy, đền Đại Lộ, đền thờ Chử Đồng Tử - Tiên Dung… Ngoài ra, còn có nhiều sản phẩm du lịch sinh thái giàu tiềm năng du lịch ven sông với mô hình các trang trại vườn ven sông dọc theo sông Hồng, hay các làng nghề truyền thống, làng chài ở khu vực Sơn Tây, Phúc Thọ, Gia Lâm, Đông Anh, Thường Tín, Phú Xuyên… Với bề dày lịch sử của các điểm di tích, các tư liệu Hán Nôm đóng vai trò quan trọng trong việc lưu giữ giá trị vật thể và phi vật thể từ thời xưa. Nhưng hiện nay, việc bảo tồn và phát huy các giá trị di văn còn gặp khó khăn bởi nhân tố chủ quan là do con người tác động đến di sản theo chiều hướng tiêu cực, không chỉ thờ ơ với di văn mà còn trực tiếp phá hoại di văn và nhân tố khách quan về điều kiện tự nhiên, môi trường, côn trùng, nấm mốc, chất hóa học [7]...

Môi trường sinh thái

Thành phố đã đưa ra nhiều phương án để giảm thiểu rác thải, nhưng chưa hiệu quả. Với lượng rác thải ngày càng tăng, sự bất mãn của người dân cũng tăng lên chính vì thế đã dẫn đến sự bất đồng giữa người dân và chính quyền. Người dân muốn sạch sẽ nhưng lại vứt rác lung tung, trong khi chính quyền đã nhắc nhở và tổ chức dọn rác nhưng vẫn chưa tìm ra được giải pháp triệt để.

Mặc dù đã tổ chức nhiều buổi dọn rác hai bên sông Hồng, nhưng tình trạng rác thải vẫn tiếp tục tái diễn. Tình trạng rác thải cũng đang trở nên khủng khiếp ở một số nơi hai bên sông với các tầng rác ăn sâu xuống đất. Đây không chỉ là không gian của người dân mà còn bị xem như "bãi rác chung" để nhiều người đến đổ trộm các phế thải xây dựng, đậu xe và lấn chiếm.